

Ἄλλὰ καὶ τοιαῦται, οἷα εἰσιν αἱ τῶν κ. κ. Ἀρκελίνου καὶ Φορέλ ἐργασίαι, εἰς σπουδαῖα ἄγουσι συμπεράσματα. Ἐν πρόγενεστέροις χρόνοις ἡ ὁλοσχερὴς τῆς γῆτινς σφαίρας ἡλικία περιεστέλλετο εἰς ἀριθμὸν ἐτῶν μικρὸν μείζονα τῶν ἐξ χιλιάδων, μόνῃ δὲ νῦν ἡ ἐνεστῶσα γεωλογικὴ περίοδος, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν τοῦ Σαῶνος προσχώσεων κατὰ πλείονας αἰῶνας τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖνον φαίνεται ὑπερακοντίζουσα. Ἀφ' ἑτέρου, ἐνῷ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν δαρβινείων θεωριῶν, τῆς σπατάλης τοῦ χρόνου μετὰ παραδόξου διαχειρισθείσης εὐχερείας, ἐπιστώθη ὅτι ἑκατοντάκις μύρια ἐτῶν διιστῶσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν παγετωδῶν χρόνων, ἐκ τῶν γεωδῶν καταθεμάτων τῆς λίμνης Δεμάνης τούναντίον διδασκόμεθα ὅτι ἡ λήξις τῆς περιόδου ἐκείνης ἐγένετο ἐν χρόνῳ βραχυτέρῳ τῶν ἑκατοντακισχιλίων ἐτῶν.

Καὶ λέγει μὲν δικαίῳ τῷ λόγῳ ὁ κ. Φορέλ ὅτι «ταῦτα πάντα δὲν ἀπαρτίζουσιν εἰσέτι ἱστορικὴν χρονολογίαν, ἀπεργάζονται ὅμως χρονολογίαν ἀκριβεστέραν καὶ τῆς γεωλογικῆς χρονολογίας», ἐξ οὗ ἅπαξ ἔτι κατὰ δὴλον γίνεται ὅτι ἡ παρατήρησις καὶ ἡ πεῖρα τὰς ἀκράτους θεωρητικὰς ιδέας ἐπανορθοῦσιν. (Ἐπεταὶ συνέχεια).

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΙ ΚΑΙ Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

(Ἐκ τῆς Ε. Rosse de Gjustiniani).

Ἴσως καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπως πολλοὶ παρὰ τοῖς ξένοις, ὑπάρχουσιν οἱ ἰσχυρίζομενοι ὅτι οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες, κατὰ μὲν τὴν φιλοσοφίαν καὶ πάντα τὰ εἶδη τῆς φιλολογίας καὶ καλλιτεχνίας ἦσαν καὶ ἔσονται οἱ πρῶτοι καὶ μόνοι ἀπαράμιλλοι τῶν ἐθνῶν διδάσκαλοι· κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὅμως καὶ μάλιστα τὰς μαθηματικὰς καὶ ἀστρονομικὰς, μικρὰ τινα ἢ καὶ οὐδὲν ἐπραξαν, ἀγνοήσαντες τὴν ἀξίαν τῆς πειραματικῆς μεθόδου καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς θεωρίαις καὶ ἰδεολογίαις ἐντροφήσαντες, ἢ ἐν ταῖς θετικαῖς τοῦ αἰσθητικοῦ κόσμου ἀληθείαις, ὧν ἡ ἔρευνα καὶ ἀνακάλυψις εἰς τοσοῦτον προήγαγε πολιτισμοῦ τοῦ τῆς Ἑσπερίας λαοῦ.

Τὸν ἄτοπον καὶ ἄδικον τοῦτον ἰσχυρισμὸν, προφανῶς ἐξ ἀμαθείας ἐκπηγάζοντα, τελεσφόρως κατεπολέμησάν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ δὴ καί τις Ἰταλὸς τὴν καταγωγὴν, ὡς δὴ-

λον ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἐκδοὺς πρὸ διετίας ἐν Σμύρνῃ τὴν κατωτέρω πραγματείαν, ἣν μετέφρασα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, οὐδενὶ σχολίῳ αὐτὴν συνοδεύων, ἀλλ' ἀπλῶς ἀφίνων αὐτὴν νὰ ληθῇ διὰ τῆς ἱστορίας.

Ἐν Φερίκιοι τῇ 9 ἰουνίου 1878.

Δ. Γ. ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ.

Α'.

Ὅ,τι πάλαι ποτὲ ὡς ἐπιστήμη καθ' ὅλου ὑπελαμβάνοντο οἱ παραδόσεις, τὰ ἀνέκδοτα καὶ πλεῖσται μαρτυρίαι, ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν ἀξίαν μυθικὴν καὶ συνθηματικὴν, περὶ οὗ σήμερον οὐδεὶς ἀμφισβῆλλει. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς παναρχαίοις καὶ ἀποκρύφοις τὰ πολλὰ διηγήμασι, ἡ περὶ τὴν ἱστορίαν κριτικὴ δύναται βεβαίως νὰ διακρίνῃ τοῦ ψευδοῦς τὸ ἀληθές· ἀλλ' ὅμως ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους, πολλάκις ἡ κριτικὴ αὕτη ἐφάνη, ὡς μὴ ὤφειλε, ἄπειρος καὶ ἄδικος. Καὶ σήμερον ἔτι οἱ περιχλεῖς ἐκεῖνοι ἀστρονόμοι ἥκιστα γινώσκονται καὶ ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῶν ἐπιπολαίως τὴν ἀρχαιότητα μελετητάντων καὶ τῶν ἀκροθιγῶς μόνον ἐγγιζόντων τὰ παρόμοια ζητήματα.

Οἱ κοῦθεν ἐννοεῖται ὅτι καὶ περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων εἶχον πάντως μᾶλλον ἢ ἥττον τελείαν τινὰ γνῶσιν αἱ τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ ἄνδρες, οἱ διὰ μόνης τῆς μεγαλοφάνειας αὐτῶν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος ὑψώσαντες ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ καταλιπόντες ἔργα ἀθάνατα, αἰωνίως ὑπὸ πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν θαυμαζόμενα· ἀλλ' ἡ κακοβουλία, ἡ κακεντρέχεια καὶ μάλιστα ἡ ἀγνοία τῶν πραγμάτων ἡμαύρωσαν τὸ κλέος τῶν ἀρχαίων ἀστρονόμων. Ἀναγινώσκοντες μετὰ προσοχῆς καὶ ἀπροκαταλήπτως ὅσα περὶ αὐτῶν ἔγραψαν εὐσυνείδητοι καὶ πολυμαθεῖς ἱστορικοὶ καὶ τολμῶντες πρὸ πάντων νὰ διεισδύσωμεν εἰς τὸ ἄδυτον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ τὸ πάλαι πλεῖσται ἀλήθειαι ἐκρύπτοντο ἀπὸ τοῦ λαοῦ, θέλομεν πάντες θαυμάσει τὴν τε ἐπιστήμην καὶ τὰς τολμηρὰς τῶν μετεωροσκόπων ἐκείνων ὑποθέσεις, ὧν αἱ πλείους σήμερον ἐπηλήθευσαν.

Ὡς εἶπομεν ἤδη, εὐάριθμοι δυστυχῶς ἱστορικοὶ ἐτόλμησαν ν' ἄρῳσί πως τὸν πέπλον, ὅστις τότε ἐκάλυπτε πρὸ τῶν βεβήλων ὀφθαλμῶν τὰ μυστήρια τῆς ἐπιστήμης· διότι οἱ ὑπομνηματισταὶ οὗτοι, ἕνεκα τῆς δι' ἐμβληματῶν ἀποκρύφου παραστάσεως τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων, τῆς ἐπιφυλάξεως καὶ τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν καθεστῶτων νόμων συγκεχυμένως διαβλέποντες τὰ ἄγνωστα αὐτοῖς ζητήματα, κατήντησαν νὰ ἐκλάβωσιν, εἰ μὴ πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις ὡς ἀλήθειαν τὰ πλάσματα

δι' ὧν τὴν ἀλήθειαν περιέβαλλον οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι.

Ὁ Πλούταρχος, ἐνδοξος μὲν βιογράφος καὶ ἠθικοδιδάσκαλος, ταπεινὸς ὅμως τοῦ ἱερατείου ἀντιπρόσωπος, ὡς μιγνύων παλλὰς πλάνας μετὰ τῶν δολίγων ἅς διέσωσεν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀναφέρει ὅτι ὁ Κλαζομένιος Ἀναξαγόρας ἐνόμιζε τὸν ἥλιον διὰ πυρὸν μύδρον, μικρόν τι μείζονα τῆς Πελοποννήσου.

Μετὰ τὸν Πλούταρχον ἕτερος ἐρασιστῆς, Διογένης ὁ Λαέρτιος, βεβαιοῖ ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἐφρόνει τοῦναντίον, λέγων τὸν ἥλιον θερμὸν σίδηρον.

Παραλείποντες τὴν αὐταπόδεκτον ταύτην ἀντίφασιν ἀμφοτέρων τῶν ἱστορικῶν, παρ' ὧν πρόκειται νὰ μάθωμεν τὰ κατὰ τοὺς κορυφαίους τῆς παλαιᾶς ἐπιστήμης, τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, μεθ' ὁλοῦς τοὺς σαρκασμοὺς νεωτέρων τινῶν σοφῶν, ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας, ὃν οἱ τότε νοῦν προσηγόρευσαν, ὁ γράψας πρῶτος περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, καὶ δειπῶν ὅτι ὡς ἡ γῆ, ἔχει καὶ αὐτὴ ἡφαίστια, πεδία καὶ κοιλάδας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τόσον ταπεινὴν ἰδέαν περὶ τοῦ μεγάλου ἡμῶν φωστῆρος.

Ὁ περικλεῆς τραγικὸς Εὐριπίδης, ποιητικῶς καλεῖ τὸν ἥλιον χρυσοῦν ὄγκον, ἐν τῷ φάθοντι αὐτοῦ, ἐκδὲ τῆς εὐφροῦς ταύτης παρομοιωσεως εἰκάζομεν ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἐξ ἴσου πολλάκις προσέφρουγεν εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας, ἵνα μὴ προσκρούσῃ εἰς τὰς δημώδεις προλήψεις.

Καὶ ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ μέγας οὗτος φιλόσοφος δὲν ἔμεινε πάντοτε ἐπιφυλακτικὸς πρὸς τοὺς ἀμαθεῖς. Τολμήσας ποτὲ νὰ διδάξῃ δημοσίᾳ τινὰς τῶν τῆς ἰωνικῆς σχολῆς ἀληθειῶν ὁ περιώνυμος οὗτος φυσιοδίφης, ὁ καταβαλὼν τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς κεπλερείου καὶ νευτοναίου φιλοσοφίας καὶ διδάξας τὸν Εὐριπίδην, Ἀρχέλαον καὶ ἴσως τὸν Σωκράτην, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ μόλις ἐσώθη τῇ προστασίᾳ τοῦ μεγάλου ψύχου Περικλέους, μαθητοῦ αὐτοῦ καὶ φίλου.

Ὁ μὲν Πλούταρχος λέγει προσέτι ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος ἐφρόνει ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἄρμα πλῆρες ζωηροτάτου πυρὸς, ὃ περ ἐκφεύγει ἐκ τινος κυκλικῆς ὀπῆς· ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος καὶ Ἀἴλιος ὁ Σπαρτιανός(*) ἀναιροῦσι τὴν

γνώμην ταύτην τοῦ Πλουτάρχου, βεβαιοῦντες ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος, μισθῶν τὰς μεταφορὰς, ἰσχυρίζετο τοῦναντίον ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἄγνὸν πῦρ.

Ἄλλοι μᾶλλον εὐπιστοὶ καὶ μᾶλλον περὶ ταῦτα ἀναρμόδιοι ἱστορικοὶ, περισυνάγοντες τὰς ἀπιθανοτάτας τῶν παραδόσεων, τολμῶσι ν' ἀναφέρωσιν ὅτι καὶ ὁ Ἐπίκουρος κατὰ βάθος ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἥλιος τὸ ἐσπέρας ἐσθέννυτο ἐν τῷ ὠκεανῷ καὶ ἠνάπτετο αὐθις τὸ πρῶτ' ὑπὸ τινος θεοῦ πρὸς φωτισμὸν τῆς γῆς. Βεβαιοῦσι προσέτι ὅτι ὁ Φιλόλαος ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ὄγκος ὁ ἐλλοῦ, κατ' ἀντανάκλασιν ἐκπέμπων φῶς· ὅτι ὁ Ξενοφάνης δημοσίᾳ ἰσχυρίζετο ὅτι πλεῖστοι ἥλιοι καὶ σελήναι ὑπάρχουσι καὶ ὅτι συμβαίνουσιν αἱ ἐκλείψεις, σθεννυμένου τοῦ μεγάλου φωστῆρος, ὃς ἔπειτα αὐθις ἀνάπτεται.

Ἄλλ' ὅτι περὶ Ἀριστοτέλους λέγεται εἶναι τὸ μᾶλλον ἔκτακτον καὶ περίεργον πάντων τούτων τῶν διηγημάτων, τῶν ὑπὸ μὲν τῆς ὑγιοῦς κριτικῆς ὡς παραλόγων μύθων νομιζομένων, ὑπὸ δὲ τῆς ἱστορίας ὡς μὴ αὐθεντικῶν ὅλως ἀναιρουμένων.

Ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος σοφὸς ἐρβρίφη, λέγουσι, εἰς τοῦ Εὐρίπου τὰ ὕδατα, μὴ δυνηθεὶς νὰ κατανοήσῃ τὰς παλιρροίας αὐτοῦ.

Τὴν ὑποτιθεμένην ταύτην αὐτοκτονίαν βῆτω ἀναιροῦσι ὅτε Ἀπολλόδωρος καὶ ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Διονύσιος ἀπεδείχθη δὲ σήμερον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέθανεν ἐκ στομαχικοῦ τινος νοσήματος κληρονομικοῦ ἐν τῇ ἐαυτοῦ οἰκογενείᾳ. Εἶναι ὅμως ἀξιοπαρατήρητον ὅτι, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ φιλόσοφος οὐ μόνον δὲν ἠὐτοκτόνησε, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν τῆς ἀνυψώσεως τῶν θαλασσίων ὑδάτων ἐνόμιζε τὴν ἔλλειψιν τοῦ γήινου δορυφόρου.

Ὁ δὲ τ. Ὑ. Ἀριστοτέλους σύγχρονος καὶ πρὸς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης πορευθεὶς «Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης (ἔλεγε) τῇ πληρώσει τῆς σελήνης τὰς πλημμύρας γίνεσθαι, τῇ δὲ μειώσει τὰς ἀμπώτιδας». (Πλουτ. Γνωμαὶ παλαιῶν, Γ' 17).

Τὰ δολίγα ταῦτα ἱστορικὰ περὶ τῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος φιλοσόφων τε καὶ ἀστρονόμων ἀνέκδοτα καταδεικνύουσιν ὅτι ὁ ἱστορικὸς δὲν δρεῖλει ν' ἀναφέρῃ τι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, μετὰ ἡ ἄνευ σχολίων· τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες εἶναι νὰ γίνηται κρείττων τῶν τοῦ πλήθους δοξασιῶν, μὴ παραδεχόμενος τυφλῶς καὶ ἐπιπολαίως τὰς φερομένας παραδόσεις, ἅς συγχρότητα πλάττουσιν ἢ ἰδιοτελεῖς ἢ

(*) Ὁ Aelius Spartianus, ὁ διατημότερος τῶν Scriptores historiae augustae, ἔζη λήγοντος τοῦ γ' μ. Χ. αἰῶνος ἐν τῇ αὐλῇ ὡς λέγεται, τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἀπὸ Καίσαρος μέχρι τῆς ἐαυτοῦ ἐποχῆς ἐν ἰδιαιτέrais βιογραφίαις, ἐξ ὧν ἐπώθησαν μόνον ἡ τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Οὐέρου, τοῦ

Ιουλιανοῦ, τοῦ Σεβήρου, τοῦ Παυλίνου καὶ τοῦ Γέτα, καίτοι καὶ ἄλλαι τινὲς ἀποδίδονται αὐτῷ. Τό τε ὕψος καὶ τὸ λεκτικὸν ἐλέγχουσι διαφθορὰν γλώττης καὶ καλαισθητικῆς ἔλλειψιν. Σ. Μ.

ἀνεπιστήμονες ἄνθρωποι. Εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς μέγιστον τοῦτο λάθος περιέπεσαν, εἰ μὴ πάντες, ἀλλὰ τινες τῶν ἀναλαβόντων νὰ γνωρίσωσι τοῖς ἐπιγινόμενοις τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ μάλιστα τοὺς ἀστρονόμους.

Αἱ τῇ ὀρθοπροσύνῃ ἀντικείμεναι καὶ πολλάκις ἀντιπατικαὶ καθ' ἑαυτὰς παραδόσεις αὗται, προσήκει νὰ νομίζονται σήμερον ὡς μῦθοι εὐφρεῖς μὲν ἢ παράλογοι, ἀδύνατοι δὲ ν' ἀμυρώσῃσι τὴν μνήμην τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων ἀνδρῶν.

Οὐδεὶς πλέον ἀγνοεῖ ὅτι αἱ πρόοδοι τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας ἔταξαν τὴν ἐπιστήμην ταύτην εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Καίπερ ἐλάχιστος καὶ ἀνέκανος περὶ τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων καταμέτρησιν τοῦ διαστήματος, οὐχ ἥττον ἠδυνήθη ὁ ἄνθρωπος μόνον τῇ δυνάμει τῆς διανοίας αὐτοῦ, νὰ ἀνερευνήσῃ διὰ θαυμαστῶν παρατηρητικῶν ὀργάνων, τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀστερόεντος θόλου ἀπειραρίθμους κόσμους, ἐν σμικρῷ τιμὶ τοῦ σύμπαντος οἰκῶν σημείου.

Ἄλλ' ὅμως τὰ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἐκτελεθέντα θαύματα εἶναι προϊόντα τρισχιλιετῶν φιλοπόνων καὶ ἐπιμόνων μελετῶν πάντων τῶν σοφῶν τῆς οἰκουμένης. Ὅ,τι ἀναγκαῖον πρὸς ἐπιτυχὴ μελέτην τῶν τῆς δημιουργίας θαυμασίων, τοῦτο πρόχειρον ἔχουσιν αἱ σημερινὰ ἐπιστήμαι. Αἱ ἐπιστήμαι αὗται δὲν ψηλαφοῦσι πλέον, ἀλλὰ βεβαιοῦσι, δι' ὀργάνων μεγεθυνόντων, μετρούντων καὶ συντεμνόντων τὰς ἀποστάσεις ἐκπλησσομένοι δ' ἐπὶ τῇ σοφίᾳ καὶ ταῖς θαυμασταῖς ἀνακαλύψεσι τῶν νεωτέρων ἀστρονόμων, δρεῖλομεν σὺν ἑαυτῷ νὰ ἐξιστάμεθα ἐπὶ τῇ μεγαλοφυίᾳ καὶ ταῖς ὑψηλαῖς ἐννοίαις τῶν παλαιῶν σοφῶν.

«Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας, λέγει ὁ Ἀραγὼ ἐν τῷ Ἐγκωμίῳ τοῦ Ἀκπλάς, ἔστιν ὅτε ἀναπληροῦσι τὰ ἰσχυρότατα τῶν τηλεσκοπίων καὶ ὀδηγοῦσιν εἰς μεγίστας ἀνακαλύψεις».

Οἱ ἀξιοσημεῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ πατριάρχου τῆς νεωτέρας ἀστρονομίας ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ ὑποθέσωμεν ἐξ ἴσου ὅτι ἡ θεωρητικὴ παρατήρησις πολλάκις εἶχεν ὀδηγήσει τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους ἐν ταῖς περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων μελέταις αὐτῶν.

Αἱ πλεῖστα τῶν κατὰ τὴν ἀστρονομίαν ἀνακαλύψεων αὐτῶν τόσον πολὺ συμφωνοῦσι πρὸς τὰς νεωτέρας, ὥστε δὲν δυνάμεθα, ὁμιλοῦντες περὶ ἀστρονομίας, νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους τοῦ μέλλοντος σκαπανεῖς, οἵτινες σκληροτάτους ὑποστάντες διωγμοὺς κατέβαλον ἐπὶ τέλους ἐπιμονῇ τε καὶ ὑπομονῇ τὰ θεμέλια τῆς περὶ τὰ ἄστρα ἐπιστήμης.

Ἀληθὲς μὲν ὅτι αἱ κοινῇ καλούμεναι μετεωροσκοπικαὶ ἐπιστήμαι ἤρξαντο ἅμα ἰδρυθεῖ-

σης τῆς περιωνύμου Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς· δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ πιστεύσωμεν, ὡς κοινῇ ὑπολαμβάνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀλεξανδρινοὶ, ἐδανείσθησαν πολλὰ ἐκ τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων τῆς παλαιᾶς Αἰγύπτου. Αἱ σμικραὶ τῶν Χαλδαίων, Ἰνδῶν, Φοινίκων, Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων ἀστρολογικαὶ παρατηρήσεις ἀφανίζονται πρὸ τῆς θαυμαστῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἐνδόξου Ἰππάρχου περὶ ὁπισθοχώρησεως τῶν ἡμερῶν.

Κατὰ τὸν κ. Βιῶτον, τόσα πρέπει ν' ἀποδίδωμεν τοῖς ἀρχαίοις Χαλδαίοις καὶ Αἰγυπτίοις, ὅσα δύναται νὰ χορηγήσῃ μακροχρόνιος καὶ ἐπίμονος τῶν φαινομένων παρατήρησις. Ἔτι δὲ σαφέστερον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὁμιλεῖ ὁ κ. Ἀμπέρρος. «Οἱ παλαιοὶ, λέγει, ἐκήρυξαν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐπινόησαν τὴν γεωμετρίαν, διότι αἱ πλημμύραι τοῦ Νείλου κατ' ἀνάγκην ἀπῆλθον ἀκριβὲς καὶ συχνὰ ἀνανεούμενον μέτρον τῶν ἰδιοκτησιῶν ἐκάστου· ἀλλ' ἡ ἐν ταῖς πρακτικαῖς ἐργασίαις τῆς χωρομετρίας περιοριζομένη χωρομετρία τῶν Αἰγυπτίων οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Ἑλλάδος καλλιεργηθεῖσαν ἐπιστήμην. Οἱ Αἰγύπτιοι οὐδεμίαν ἐποίησαντο ἀνακάλυψιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ τετραγώνου τῆς ὑποτείνουσας, πᾶν δὲ ἶχνος τῆς τε ἀλγέβρας καὶ γεωμετρίας αὐτῶν, εἴπου τοιοῦτό τι εὑρίσκεται, πρέπει ν' ἀποδοθῇ τῷ Ἑλληνι Διοφάντι, ὃς ἔχει τὴν δόξαν τῆς τῶν θεωρημάτων ἀνακαλύψεως».

Ἀναμφιβόλως μέγα τόλμημα ἤθελενε εἶσθαι, ἂν ἠθέλομεν ν' ἀναδειξώμεν τοὺς Ἕλληνας ἀστρονόμους πολλῶν κρείττονας τῶν νεωτέρων, καίτοι πολλά τῶν ἀνακαλύψεων ἐκείνων ἤρουν ν' ἀπαθανατίσωσι πολλοὺς τῶν σημερινῶν. Γινώσκουμεν ὅτι ἡ πρόοδος δὲν εἶναι στάσιμος· καίτοι δὲ ἀπὸ τρισχιλίων ἤδη ἐτῶν πολλάκις παρεκωλύθη ἡ προῖοῦσα τῶν ἐπιστημῶν πορεία, οὐχ ἥττον ὅμως αὗται οὐδαμῶς ὠπισθοχώρησαν· σήμερον μάλιστα πᾶσαι αἱ τῇ σπουδῇ καὶ παρατηρήσει ἀποκτηθεῖσαι ἀλήθειαι, ἀπηλλαγμέναι πάσης ἀφηρημένης ιδέας, δὲν ἀναχαιτίζουν πλέον τὰς δειλὰς διανοίας, ἀλλὰ διὰ τῆς διαδόσεως γίνονται κοινὸν κτῆμα.

Ταῦτα δυστυχῶς δὲν ἐγίνοντο οὕτως ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐκτὸς τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων πρὸς τὴν τοῖς πολλοῖς διάδοσιν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀληθινῶν γνώσεων, τῶν διατρεφουσῶν νοῦν τε καὶ καρδίαν, συνυπῆρχε καὶ τις ἀπόκρυφος καὶ μυστηριώδης φιλοσοφία, διδασκομένη μόνοις τοῖς τολμῶσι καὶ δυναμένοις ν' ἀνυψῶνται ὑπὲρ τὰς τοῦ πλήθους δοξασίας. Ἡ κατάστασις αὕτη ἴσως ἦτο ἐγωῖσμος, ἀλλ' ἐγωῖσμος ἀναγκαιότατος, διότι ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ τρομερωτάτας δοκιμασίας πρὸς τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀπόκτησιν. Ὁ πέπλος οὗτος, κρύπτων

πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν ἀμαθῶν τὰς ἀκατανοήτους αὐτοῖς ἀληθείας, ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι ὑπῆρχον τότε δύο φιλοσοφίαι. Ἡ μὲν, ἐσωτερικὴ φιλοσοφία καλουμένη, ἦτο φύλαξ τῶν ἐπιστημονικῶν θησαυρῶν· ἡ δὲ, ἐξωτερικὴ φιλοσοφία ὀνομαζομένη, ἔκρυπτε δι' ἐμβληματίων καὶ σχημάτων πᾶσαν τὴν τῶν μυθόντων καὶ μυουμένων σοφίαν. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐγίνωσκεν ὁ ὄχλος, ὁ αἰὲς μὲν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀπατώμενος, ἥκιστα δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς πλάνης διακρίνων. Ἐν τούτοις αἱ ἐκ διαμέτρου ἀντικείμεναι φιλοσοφίαι αὗται ἦσαν τότε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι, διότι δὲν ἠδύναντο ἀτιμωρητὴ τὰ πάντα νὰ διαδίδωσι τῷ λαῷ, ὅστις, καθὼς καὶ σήμερον, εἶχε τὰς ἑαυτοῦ δοξασίας καὶ δεισιδαιμονίας. Εἶναι γνωστὰ ὅσα ὑπέστησαν τινες τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος φιλόσοφοι, διότι ἐξήγαγον ἐκ τοῦ ἀδύτου τινὰς τῶν ἀποκρύφων ἀληθειῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΕΝ Τῇ ΠΑΙΔΙΚῇ ΠΑΙΚΙΑΙ.

Α'.

Ἡ τιμιότης εἶναι ὅλως ἰδιόζουσα ἀρετὴ, καθ' ὅσον οὐχὶ μόνον ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἀλλὰ καὶ κατηγορίαι τιμιότητος. Αἱ κατηγορίαι αὗται καὶ οἱ βαθμοὶ οὗτοι οἶονεὶ διαρέσεις εἰσὶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκήματος, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀλλήλας συγκοινωνοῦσαι. Ὀλίγιστοι κέκτηνται φυσικῶς πᾶσας τὰς χρηστότητας. Ὑπάρχουσιν ἄνδρες φημιζόμενοι ἐπὶ τιμιότητι, οἵτινες οὐδὲ κατὰ ἑκατοστὸν θὰ σὲ ἠδίκουν ἐν τινι ληψοδοσίᾳ, ἀλλ' οἵτινες ἄνευ ἐλαχίστου ἐλέγχου τοῦ συνειδότος σοὶ πωλοῦσιν ὡς λαμπρὸν ἓνα ἵππον, ἔχοντα ἀνίατον ἀλλὰ μὴ φανερόν ἐλάττωμα· ἡ τιμιότης τῶν τοιούτων ἵσταται μέχρι τῆς θύρας τοῦ ἱπποστασίου. Ὑπάρχουσιν ἕτεροι ἀποτροπιαζόμενοι μὲν νὰ λάβωσι παρὰ σοῦ ἀργύριον, ἀλλ' οἵτινες δὲν σοὶ ἐπιστρέφουσι ποτε ὅ, τι τοῖς ἐδάνεισας. Ἄλλοι πάλιν σοὶ ἐπιστρέφουσι μὲν τὰ χρήματα, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τὰ βιβλία σου. Ἄλλοι ἐμπαθεῖς συλλέκται ἀναγλύφων, ἀντιγράφων, καλλιτεχνημάτων, εὐρίσκουσιν ἐν τῇ σφοδρᾷ αὐτῶν ἐπιθυμίᾳ περίστασιν τινὰ τοσοῦτον ἐλαφρᾶν, ὥστε ποσῶς δὲν σκέπτονται ὅτι ἔχουσι τύφεις περὶ τῆς δολιότητος αὐτῶν.

Εἷς τῶν φίλων μου ἐκόμισεν ἐκ τινος εἰς τὸ Μεξικὸν περιοδείας αὐτοῦ πλεῖστα πολύτιμα περίεργα πράγματα, καὶ μεταξὺ ἄλλων εἰκόνα ἐκ Γουαδελούπης, περιβολῆς περιεργοτάτης. Πρωίαν τινὰ μεταβαίνει παρ' αὐτῷ φοβερός ἐραστὴς ἀθυρμάτων· ἅμα τῇ πρώτῃ ὄψει προσκαλλᾶται εἰς τὴν μικρὰν ταύτην εἰκόνα.

— Πωλήσατέ μοι ταύτην, σᾶς παρακαλῶ.

— Δὲν πωλεῖται.

— Σᾶς δίδω ὅσα μὲ ζητήσετε.

— Δὲν θέλω καμμίαν τιμὴν.

— Τότε λοιπὸν, ἀνέκραξε μετὰ τῆς ἐκ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἀφελείας, δόξε μοι αὐτήν.

— Ἀστειεύεσθε; ἀπαντᾷ ὁ φίλος μειδιῶν.

— Σᾶς ὀρκίζομαι! δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω. Ἡ μικρὰ αὕτη εἰκὼν μοῦ ταρασσεὶ τὸν νοῦν.

— Ὡραῖος χαριεντισμός.

— Μοὶ τὴν ἀρνεῖσθε;

— Ναί.

— Ἐ! λοιπὸν τὴν λαμβάνω.

Καὶ ἀμέσως ἀρπάζει τὴν εἰκόνα, καθ' ὃν τρόπον οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπαζον τὰς Σαβίνας. Ὁ φίλος μου, ἐκστατικὸς ἐκ τῆς παραδόξου ταύτης ἀρπαγῆς τῷ λέγει.

— Ἡξεύρετε ὅτι δὲν σᾶς τὴν δίδω!

— Ἐννοεῖται, ἀπαντᾷ ὁ κλέπτης ἀπερχόμενος. Βεβαίως κλωπεία τις γινομένη ὑπούλως, δολίως θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἐπιλήψιμος· ἀλλὰ τέλος πάντων ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις ὅτι τοῦτο ἦτο τίμιον.

Ὑπάρχουσιν ὑπηρέται, μεταξὺ τῶν πιστοτέρων, οἵτινες οὐδεμίαν συνειδότος τύφιν αἰσθάνονται ὑπεξαίρουντες ὀπώρας τινὰς, ἢ ποτήριον οἶνοπνεύματος, ἢ πλακούντιον· ὅ, τι τρώγεται ἢ πίνεται δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐντὸς τῆς καλοβούλου αὐτῶν τιμιότητος. Ἀτιμος θὰ ἐθεωρεῖτο ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐνομίζετο ἱκανὸς νὰ δολιευθῇ εἰς τὸ παιγνιόχαρτον· ἀλλ' ἅμα ὡς ἐκ τύχης ἢ ἐκ δόλου μάθῃ ἀπόβρητόν τι, οἷ ἡ δημοσίευσίς θὰ ἐπιδράσῃ βεβαίως ἐπὶ τῶν δημοσίων χρεωγράφων, σπεύδει εἰς τὸ χρηματιστήριον ὅπως παίξῃ.

Γινώσκω πολλοὺς ἄνδρας, οἵτινες δὲν διστάζουσι ν' ἀπατήσωσι τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ ψευδῶν κηρύξεων πωλήσεων κτημάτων, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἡ πολιτεία δὲν εἶναι τι. Ἄλλ' εἶναι πλέον ἢ τι· εἶναι ἅπας ὁ κόσμος, καὶ ἅπας ὁ κόσμος παριστῶν ὅ, τι ἱερώτερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρχει, ἦτοι τὸν νόμον. Ἀδιάφορον διαπράττει τις προθύμως τὸν δόλον τοῦτον, καίτοι ἐπιβαρύνεται διὰ ψεύδους καὶ συχνάκις διὰ ψεύδους σεσημασμένου.

Δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναμνησθῶ περὶ τούτου προκειμένου χωρὶς νὰ γελάσω καὶ χωρὶς συνάμα νὰ ἐκπλαγῶ, τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἑνὸς τῶν ἀρίστων μου φίλων. Ἐχει περὶ πάντων τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν χρημάτων ἀκάμπτους ἀρχάς, ἀπόλυτόν τι ἐν τῇ τιμιότητι, ἀθρόοτητα προβαίνουσιν μέχρις ἱπποτισμοῦ, ἅτινα πάντα ἀπέδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἐπίθετον δὸν Κισσάτος. Ὁ κ. Χ. λοιπὸν ἐπανήρχετο ἐκ Βελγικῆς μετὰ τῆς πενθερᾶς του. Ἡ ἀξιόλογος κυρία